

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ



## МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2023 ОНЫ ХАВРЫН ЭЭЛЖИТ ЧУУЛГАН

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

# ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

## НЭГДСЭН ХУРАЛДААН



### ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах  
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

**НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА**  
**2023 оны 05 дугаар сарын 03-ны өдөр, Лхагва гараг**

<b>Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга</b>	1
<b>Хуралдааны товч тэмдэглэл:</b>	1-18
<b>Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:</b>	19-70
1.Төрийн албан хаагчийн ёс зүйн тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, тогтоолын төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Бат-Эрдэнэ нарын 4 гишүүн 2022.05.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	19-28
2.Аялал жуулчлалын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.11.28-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	28-42
3.Элчин сайд нарыг томилох, эгүүлэн татах асуудлаар зөвшилцөх тухай /Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2023.04.27-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, зөвшилцөх/	42-59
4.Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.01.18-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/	59-61
5.“Хууль хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл /Хууль тогтоомжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан/	61-62
6.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/	62-70

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

**ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ**

*Зургаа.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/*

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Сангийн яамны Хууль, эрх зүйн газрын дарга З.Энхболд, мөн яамны Худалдан авах ажиллагааны бодлогын хэлтсийн дарга Г.Гийхнаран, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Ц.Батзул, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогчийн албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч Ц.Наранчимэг, Үндэсний аудитын газрын Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн газрын захирал, тэргүүлэх аудитор Б.Бундхорол нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн газрын дарга Г.Агар-Эрдэнэ, Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх Ё.Энхсайхан, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн дарга Д.Энхбат, мөн хэлтсийн Төсвийн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Э.Алтанзул нар байлцав.

Төслийг анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооноос гаргасан санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очир танилцуулав.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Ш.Адъяаа, Д.Тогтохсүрэн, Б.Баярсайхан нарын тавьсан асуултад Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Ц.Батзул хариулж, тайлбар хийв.

*Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийн талаар Төсвийн байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.*

Төсвийн байнгын хорооны дэмжсэн санал:

**Г.Занданшатар:** Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очир, Ж.Батжаргал, Ж.Батсуурь, Ц.Даваасүрэн, Б.Пүрэвдорж /цаашид “Ажлын хэсэг” гэх/ нарын гаргасан, 1.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3.6 дахь заалтын “сурталчлах” гэснийг “сурталчлахтай холбоотойгоор гадаад улсаас бараа, үйлчилгээ авах” гэж өөрчлөх гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 21

Татгалзсан: 18

Бүгд: 39

53.8 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Ажлын цаг дууссан тул санал хураалтыг маргааш үргэлжлүүлэн хэлэлцэхээр ТОГТОВ.

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

**Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулъя.**

Төслийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Төсвийн байнгын хорооны санал, дүгнэлтийг Улсын Их Хурлын гишүүн Цэндийн Сандаг-Очир гишүүн танилцуулна.

**Ц.Сандаг-Очир:** Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ, Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн хэлэлцэх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганы 2022 оны 12 дугаар сарын 30, 2023 оны 01 дүгээр сарын 05-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцэн шийдвэрлэж, анхны хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төсвийн байнгын хороонд шилжүүлсэн.

Төсвийн байнгын хороо 2023 оны 04 дүгээр сарын 25, 05 дугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаараа хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан бөгөөд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.10 дахь хэсэгт заасны дагуу хуулийн төслүүдийг зүйл бүрээр хэлэлцсэн болно.

Нэгдсэн хуралдаанаар анхны хэлэлцүүлэг явуулах үед хуулийн төслүүдтэй холбогдуулан Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулахгүйгээр уг асуудлыг дахин хэлэлцэх шаардлагатай гэсэн горимын санал гаргасныг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжиж, хуулийн төслүүдийг анхны хэлэлцүүлэгт

бэлтгүүлэхээр Төсвийн байнгын хороонд буцаасан.

Төсвийн байнгын хороо 2023 оны 05 дугаар сарын 02-ны өдрийн хуралдаанаараа дээрх хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг дахин явуулж, өмнөх хуралдаанаар хэлэлцсэн зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллыг дэмжин, нэмж боловсруулсан зарчмын зөрөөтэй саналуудыг нэг бүрчлэн хэлэлцэх горимын санал гаргасныг Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжиж, дараах санал, дүгнэлтийг нэгдсэн хуралдаанд танилцуулж байна. Үүнд:

1.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, чанар ба үнийн хосолмол үнэлгээ хийх шалгуурыг хуулийн төсөлд шинээр нэмж, чанар ба үнийн хосолмолд хамаарах оноог тендер шалгаруулалтын баримт бичигт тендер зарлахаас өмнө тусгах,

2.Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахтай холбоотой олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, био бэлдмэл, вакциныг гадаад улсын үйлдвэрлэгч олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авах зохицуулалтыг өөрчлөн найруулах,

3.Төрийн аудитын тухай хуульд заасан аудитад шинжээч сонгон оролцуулахтай холбогдох, худалдах, худалдан авах ажиллагааг энэ хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамааруулахгүй байх зохицуулалтыг хуулийн төсөлд нэмж тусгах,

4.Шүүх шинжилгээний хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсантай уялдуулан шүүх шинжилгээний байгууллагын нарийн мэргэжлийн шинжилгээнд шаардлагатай урвалж бодис нийлүүлэх боломжтой этгээдийн тоо хязгаарлагдмал бол шууд гэрээ байгуулна гэсэн саналууд гаргасныг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн болно.

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Мөнхцэцэг хуулийн төсөлд тусгасан төрийн өмчийн музей болон галерейн сан хөмрөгийг баяжуулах зорилгоор түүх, соёлын хөдлөх дурсгалт зүйлийг нэг өмчлөгчөөс буюу нэг эх үүсвэрээс худалдан авах аргад орон нутгийг хамруулах нь зүйтэй гэсэн зарчмын зөрөөтэй санал гаргасныг Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжээгүй болно.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг явуулсан талаарх Байнгын хорооны санал, дүгнэлт зарчмын зөрөөтэй саналыг та бүхэнд хүргүүлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийн явуулсан талаарх Төсвийн байнгын хорооны санал, дүгнэлт, зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг хүсье. Анхаарал хандуулсанд баярлалаа.

**Г.Занданшатар:** Баярлалаа.

Ажлын хэсгийг танилцуулъя.

Болдын Жавхлан Сангийн сайд, Сангийн яамны Хууль, эрх зүйн газрын дарга Зоригтбаатарын Энхболд, Сангийн яамны Худалдан авах ажиллагааны бодлогын хэлтсийн дарга Ганболдын Гийхнаран, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Цэдэнбалын Батзул, Барилга, хот байгуулалтын яамны Барилга, барилгын материалын үйлдвэрлэлийн Бодлого зохицуулалтын газрын дарга Доржсаламын Гантулга, Монгол Улсын ерөнхий аудиторовын орлогчийн үүргийг

түр орлон гүйцэтгэгч Цэвэгсүрэнгийн Наранчимэг, Үндэсний аудитын газрын Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн газрын захирал тэргүүлэх аудитор Буянтогтохын Бундхорол.

Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулж асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу? Балжиннямын Баярсайхан гишүүнээр тасаллаа. Ширнэнбаньдын Адьшаа гишүүн асуулт асууна.

**Ш.Адьшаа:** Засгийн газраас өргөн барьсан энэ хуулийн төслийг зарчмын хувьд дэмжиж байгаа. Энэ төрийн болон орон нутгийн өмчөөр бараа, үйлчилгээ худалдан авах энэ үйл явцыг шинэ шатад гаргах бас шинэлэг зүйл орсон гэж ойлгож байгаа. Гэхдээ энд бас нэг зарим зүйлийг тодруулах шаардлагатай байна. Өнөөдөр төрийн болон орон нутгийн өмчөөр бараа, үйлчилгээ худалдаж авах энэ үйл явц өнөөдөр нийгэмд хамгийн их хардалт, хамгийн их хууль зөрчсөн, төсвийн хөрөнгийг тендер нэрээр авдаг, түүнчлэн энэ захиалагч болон гүйцэтгэгчийн үүрэг хариуцлагатай холбоотой асуудал энд бас нэлээн маргаан дагуулдаг асуудал байгаа. Ялангуяа өнөөдөр энэ төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, үйлчилгээ худалдаж авах энэ үйл ажиллагааны хүрээнд бүр ийм мэргэжлийн ийм аливаа асуудлыг самууруулдаг, бууруулдаг ийм том бүлэглэл бий болсон байгаа шүү дээ. 20 сая төгрөгийн маргааны дэнчин тавиад тэгээд л тэнд олон компаниуд маргалдаад, цаашилаад энэ тендер шалгаруулалт гацаадаг, улмаар шүүхэд ханддаг. Тэгээд үүний үр дүнд яадаг вэ, улсын төсвийн хөрөнгөөр хийх бараа үйлчилгээний үйл ажиллагаа саатдаг. Тэгээд шүүх энэ дээр нөгөө л хамгийн буруу арга барилаараа үүнийг одоо шийддэг. Тэгээд л энэ асуудал үр дүнд хүрдэггүй. Эцэст нь ямар байдалд хүрдэг вэ гэхээр төсвийн хөрөнгө оруулалтаар явах тэр ажил гацдаг. Энэ тогтолцоо

дээр ямар шинэлэг зүйлийг энд оруулж ирсэн бэ гэж нэг асуултад хариулт авъя.

Түүнчлэн энэ маргаан тэмцээн хийгээд ялагдал хүлээгээд түүнийгээ цаашидаа тахимаа өгөхгүйгээр олон шат дамжлага үр дүнд энэ үйл ажиллагааг зогсоодог энэ системийг задлахын тулд тэр 20 саяын дэнчинг бүр өргөн хэмжээгээр 200 сая ч гэдэг юм уу. Түүнчлэн энэ үүрэг хариуцлагыг чангатгах талаар ямар зохицуулалтыг энд тусгасан бэ? Энэ талаар бас нэг иргэд, олон нийт, энэ бизнес эрхлэгчид энд нэг энэ хуулийн төслийг санаачлагч болон энэ хүмүүст нэг хариулт өгмөөр байна.

Түүнчлэн өнөөдөр чанаргүй барилга объект барьдаг, түүний чанаргүйг мэдсээр байж хүлээж авдаг төрийн албан хаагчдын хариуцлага, хууль зөрчсөн үйлдэлд хүлээлгэх арга хэмжээний талаар энэ хуульд ямар зохицуулалт тусгасан бэ? Үүнийг цаашид хэрэгжүүлэх талаар нэн ялангуяа энэ Сангийн яам, энэ Худалдан авах ажиллагааны газар энд ямар дүгнэлт хийж, зарчмын ямар шийдэл гаргах, бодлогыг баримталж байгаа талаар нэг хариулт авъя.

**Г.Занданшатар:** 82 Батзул хариулъя.

Адъяаа гишүүний асуултад хариулъя. Төрийн худалдаа үйлчилгээний газар Батзул. 1 дүгээрт нь, ил тод байдлын хүрээнд одоо хуульд тендер шалгаруулалт зохион байгуулаад үнэлгээний хорооны дүгнэлтийг нь захиалагч тухайн тендерт оролцсон ААН-үүдэд нь үзүүлэх ёстой болж байгаа. 2019 онд орсон нэмэлт, өөрчлөлтөөр тендер шалгаруулалтад оролцоод ялагдсан ААН-үүд бол ялсан компанийн материалтай танилцах эрхтэй болсон. Үүний үр дүнд ер нь нийт тендер шалгаруулалтын 20 орчим хувьд нь гомдол гардаг байсан нь бол 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар нийт улсын

хэмжээнд зохион байгуулагдаж тендер шалгаруулалтын 3 хувьд нь гомдол гардаг байдлаар буурсан байгаа. Үүнийг бид нар юу гэж дүгнэж байгаа вэ гэхээр ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх нь нөгөө хардлагыг бууруулж байгаа юм байна.

Нөгөө талдаа үндэслэлгүйгээр гомдол гаргаж, төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд нь бас сөрөг үр дагавар үүсгэдэг ААН-үүдэд нь 20 сая төгрөгийг хүртэл нөгөө тендерийн баталгааг нь улсын орлого болгодог хуулийн зохицуулалт 2019 оноос хойш хэрэгжээд эхэлсэн. Үүнтэй холбоотойгоор бас шинэчилсэн найруулгад 100 тэрбум төгрөгөөс дээш төсөвт өртөгтэй тендер шалгаруулчихвал 60 сая, 100 хүртэл 20-100 тэрбумын төсөвт өртөгтэй бол 40 сая, тэгээд 20 тэрбумаас доош 20 хүртэлх саяын тендерийн баталгааг нь улсын орлого болгохоор хуулийн төсөлд тусгасан байгаа.

Энэ шүүхэд хянан шийдвэрлэх асуудал дээр бас бид нар Захиргааны хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх журмын тухай хууль дагах хуулиар нэмэлт, өөрчлөлт оруулж байгаа. Энэ хүрээндээ Захиргааны хэргийн шүүх дээр материал цуглуулах асуудлаар нэлээдгүй хугацаа алддаг. Үүнийг нь хурдасгах үүднээс зөвхөн тендер шалгаруулалт буюу цахим тендерт ирүүлсэн материал дээр нь үндэслээд шүүх хянахаар ийм зохицуулалт оруулсан байгаа.

Нөгөө талдаа тэр хариуцлагагүй ААН-үүдэд нь бас нэлээдгүй өндөр санкцууд оруулж ирж байгаа. Одоо бол хуулийн этгээдийн зөвхөн тухайн хуулийн этгээд нь хариуцлага тооцоод 3 хүртэл жилийн хугацаагаар 3 жилийн хугацаагаар тендерт оролцох эрхийг нь хязгаарлаж байгаа. Одоо бол үүсгэн байгуулагч болон хувьцаа эзэмшигчдийн хамт бас эрхээ хязгаарлуулсан этгээдийн бүртгэлд 3 жилийн хугацаатай бүртгэхээр болсон байгаа. Нөгөө талдаа бид энэ тендер шалгаруулалтад оролцсон



2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

ААН-үүд нь ил тод байдлыг нь хангах үүднээс тухайн тендертэй холбоотой бүх процесс, үнэлгээний хорооны дүгнэлт, захиалагчийн шийдвэртэй нь тодорхой хугацааны хүрээнд танилцах боломжийг нь хуулиар нээж өгч байгаа. Тэгэхээр цаашид тендерт оролцсон ААН бол тендертэй холбоотой бүх мэдээлэлтэй танилцах эрхтэй болно. Хариулж дууслаа. Баярлалаа.

**Г.Занданишатар:** Ширнэнбаньдын Адьшаа гишүүн тодруулж асууна. 1 минут.

**Ш.Адьяа:** Энэ тендерт шалгарчхаад тухайн жилийн төсөвт өртгийнхөө ажлыг хийхгүй байгаа олон ААН-үүд байдаг. 10 гаруй жилийн түүхтэй ч ААН-үүд байна. 1, 2 жилийн түүхтэй ч ААН-үүд байна. Энэ ААН-үүдийг цаашид ийм эрсдэл гаргахгүйн үүднээс ямар хариуцлага тооцох вэ. Ингээд төсөвт өртөгтөө багтаахгүй байдаг юм уу. Мөн түүнчлэн энэ зураг төсвийн байгууллага гэж нэг хачин байгууллага байгаа шүү дээ. Нуух юм байхгүй, зураг төсвийн байгууллага гэдэг тийм шантаажны байгууллага байгаа. Аливаа юмыг шантаажилдаг, захиалагчтай хуйвалддаг, түүнчлэн гүйцэтгэгчтэй хуйвалддаг. Энэ үйл ажиллагааг цаашид гаргахгүйн тулд ямар зохицуулалтыг үүгээр хийх вэ гэдэг ийм нэг асуултад хариулт авъя.

**Г.Занданишатар:** Батзул гишүүн хариулъя.

**Ц.Батзул:** Адьяа гишүүний гишүүний асуултад хариулъя. Хуулийн төсөл дээр орж ирж байгаа нэг онцлог заалт бол энэ ААН-үүдийн одоо гүйцэтгэж байгаа ажил болон санхүүгийн нөөц бололцоо, чадавх, туршилагын асуудал дээр нь яг цаг тухайд нь ямар ажил эрхэлж байгаа асуудлаар нь бүртгэл хөтлөөд, тэр ажил нь хэдэн хувьтай явж байгаа юм, хэн хэн гүйцэт ажиллаж байгаа юм, ямар тоног төхөөрөмж ашиглаж байгаа гэдгийг нь

бодит цагийн горимоор ингээд бусад мэдээллийн системтэй холбоод тэр систем дээрээ үндэслээд дараагийн шийдвэр гаргах юм. Тэгэхээр тухайн тендерт оролцогчийн одоо гүйцэтгэж байгаа ажил нь нөөц бололцооноос нь давсан байх юм бол дараагийн тендерт нь шалгаруулахгүй байх ийм зохицуулалт оруулж байгаа.

Тэгээд үндсэндээ одоо гүйцэтгэж байгаа нөөц бололцоо нь хангалттай эсэх дээр нь үндэслээд үнэлгээний хорооны шийдвэр гардаг болно гэж байгаа. Үүнийгээ цахим системийн бүртгэл болон энэ холбогдох хууль тогтоомждоо тодорхой заагаад өгчихсөн байгаа. Хариулж дууслаа. Баярлалаа.

**Г.Занданишатар:** Дуламдоржийн Тогтохсүрэн гишүүн.

**Д.Тогтохсүрэн:** Баярлалаа. Би 2 зүйлийг тодруулчихъя. Ажлын хэсгээс.

1 дүгээрт, нь энэ төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөрөө бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль дээр хамгийн их гардаг юм бол энэ хар жагсаалттай холбоотой асуудал байгаа юм. Үүнийг бид нар энэ хариуцлагын тогтолцоог сайжруулж өгөхгүй бол болохгүй байгаа юм. Тэгэхгүй бол зарим компаниуд ингээд ажлаа авдаг, үнэ нь ойр ойрхон нэмэгддэг, тэгээд хугацаандаа ажлаа хийдэггүй, хийсэн ч чанарын шаардлага хангадаггүй эд нар гээд байх олон тодотголуд гардаг. Үүнтэй холбоотой хамгийн чухал юм бол компаниудын хар жагсаалтын асуудал байгаа юм. Тэгээд энэ хууль дээр нь компанийн хар жагсаалтын асуудал, хариуцлагын асуудлыг яаж авч үзэв. Орж ирсэн төслөөс хэрхэн сайжруулав гэдгийг би 1 дүгээрт нь, асуух гээд байгаа юм.

2 дугаарт, энэ Засгийн газраас нэг ийм санал ирээд байгаа юм. Энэ томоохон төслүүд дээр Засгийн газраас хэрэгжүүлэх улс орны хэмжээний томоохон төслүүд дээр харьцуулалтын

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

аргаар тендерийн асуудлыг шийдмээр байна. Ингэхгүй бол нөгөө том тендер учраас шүүхээр явдаг, тэгээд энэ маргаан нь 2, 3 жил үргэлжилдэг ийм асуудал байна гээд байгаа юм. Тэгэхээр энэ зарчмын зөрөөтэй саналууд дээр энэ дараагийн хэлэлцүүлэг дээр харьцуулалтын аргыг авч үзэх, харьцуулалтын аргыг оруулах тийм боломж байна уу? Хууль, эрх зүйн хүрээндээ гэдэг ийм 2 зүйлийг тодруулъя.

**Г.Занданшатар:** 82, ажлын хэсэг.

**Ц.Батзул:** Тогтохсүрэн гишүүний асуултад хариулъя. Өнгөрсөн энэ хууль хэрэгжээд 23 жил болж байгаа. 2005 оноос хойш 18 жилийн хугацаанд хар жагсаалт болон энэ чанар, чанаргүй барилга, гэрээний гүйцэтгэл хангалтгүй асуудлаар бас судалгаа хийж үзсэн байгаа. Тэгээд энэ дээр бид нар дүгнэлт хийгээд ер нь энэ тендерт оролцогч ААН-үүдийн хэрэгжүүлж байгаа ажил өмнө нь хэрэгжүүлсэн ажил дээр нь бүртгэл хөтлөөд, энэ бүртгэл дээрээ үндэслээд дараагийн шийдвэрээ гаргадаг болох нь хамгийн зөв юм байна. Энэ хүрээндээ энэ худалдан авах ажиллагааны цахим системийг бусад төрд байгаа мэдээллийн системтэй холбож, мэдээлэл солилцох боломжоор нь хангаад, тэгээд тухайн тендерт оролцсон ААН нь өмнө нь гүйцэтгэсэн ажил нь чанаргүй, тэгээд хугацаандаа гүйцэтгээгүй байх юм бол тендерээс нь татгалзана. Энэ нь хуульд заасан журмын дагуу хар жагсаалтад орохоор байх юм бол үүсгэн байгуулагч болон хувьцаа эзэмшигчдийнх нь мэдээлэлтэй нь хамт 3 хүртэл жилийн хугацаагаар хар жагсаалтад оруулна.

Тэгэхээр цаашидаа нөгөө захиалагч болгон дээр өөрт нь шаардсан материалынхаа хүрээнд нь тендер бэлтгээд ордог байсныг нь таслан зогсоогоод, яг бодит мэдээлэл дээр үндэслээд тендерийн үнэлгээг хийх боломжийг нь олгож байгаа юм. Тэгэхээр нийслэлд нэг тендерт орохдоо би энэ ажлаа хийчихсэн гэж мэдэгдээд

нөгөө газар очихоороо үүнийгээ хийж байгаа гэж зөрөөтэй мэдээлдэг асуудал нэг мөр цэгцлэгдэнэ. Тэгэхээр цаашид ингэж нөөц бололцооноосоо давсан гэрээ хэрэгжүүлэх эрх авахгүй гэсэн байдлаар хуулийн төсөлд тусгасан байгаа.

Мөн цахим системийг энэ хэмжээнд холболтыг нь хийнэ гэсэн байдлаар хуулийн төсөлд тусгасан байгаа.

Томоохон төслүүдтэй холбоотойгоор Сангийн яамнаас өнгөрсөн онд хуулийн төсөл боловсруулж Засгийн газраас өргөн барьсан. Тэгээд Их Хурал дээр орж ирээд энэ том төслүүдийн энэ сонгон шалгаруулалтыг нь нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмаар явуулах нь зөв юм гээд. Тэгээд шийдэгдсэн учраас дахиж энэ асуудал хуулийн төсөлд тусаагүй. Тэгээд харьцуулалтын аргын тендер шалгаруулалт нь Засгийн газраас тогтоож байгаа босго үнэд буюу бага хэмжээний худалдан авах ажиллагаа нь мөрдөгдөхөөр хуулийн төсөлд тусгасан байгаа. Хариулж дууслаа. Баярлалаа.

**Г.Занданшатар:** Балжиннямын Баярсайхан гишүүн асуулт асууна.

**Б.Баярсайхан:** Баярлалаа. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг зарчмын хувьд дэмжиж байгаа. 3 асуулт байна.

1 дүгээрт, энэ эмийн чанарын асуудал, эмийн тендерийн асуудал яаж явагдах талаар энэ хуульд яг яаж тусаж байгаа вэ? Яагаад өнөөдөр Монголчуудын ууж хэрэглэж байгаа эм тариа чанаргүй, яг адилхан нэртэй мөртөө гадаад улсад байгаа адилхан эм тариа чанарын хувьд ингээд зүйрлэшгүй ийм сайн байдаг юм бэ? Тэгээд өнөөдөр Монголын эмийн тендерт хэчнээн компаниуд ордог юм? Антект байгаа, эмнэлгээр зарж байгаа энэ ялангуяа юун



2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

дээр их илэрдэг вэ гэхээр эрхтэн шилжүүлсэн хүмүүсийн дараах тэр эмчилгээ дээр Монголд байгаа эмийн чанарын асуудал, сая бас нэлээн шуугиан болж байсан хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд уналт таталтын эсрэг эмийн чанарын асуудал, наад захын хүүхдүүд ханиад хүрэхэд ч гэсэн Монголд худалдаалагдаж байгаа эмийн чанарын асуудал үнэхээр шаардлага хангахгүй байгаа гэдгийг би мэдэж байгаа. Тэгэхээр энэ хуульд энэ эмийн чанарын асуудал, эмийн тендерийн асуудал яаж дуусаж байгаа юм.

2 дугаарт, энэ барилгын тендерийн асуудал гэж нэг ийм дампуурчихсан ажил байна. Хамгийн бага үнээр тендерт ялчихаад, яг ажлаа гүйцэтгэж байгаад яадаг вэ гэхээр ажлаа зогсоочихдог, нэмэлт санхүүжилт хэрэгтэй гээд. Ингээд нэмэлт санхүүжилт шаардаад л ингээд л нөгөө барилгаа царцаагаад л нөгөө барьсан хэсгээ чанаргүй болгоод л ингээд суугаад байна. Ингэж байгаад Барилга, хот байгуулалтын яамны харьяа энэ Барилгын хөгжлийн төвийн тэр магадлан гэдэг юмаар ороод ингээд л төсөвт маш их хүндрэл учруулсан, орон нутагт маш их чирэгдэл болсон, чанаргүй барилгууд ингээд боссон ийм түүхтэй байна. Энэ хуульд энэ асуудал яаж тусаж байгаа юм. Энэ хууль батлагдсанаараа энэ асуудал цэгцрэх юм уу гэдэг асуудал байна.

3 дугаарт, энэ өнөөдрийн төрийн өмчийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр энэ бараа, ажил үйлчилгээ чанаргүй хийгдчихсэн ажлуудыг яах юм. Би сонгогдсон цагаасаа Завхан аймагт энэ чанаргүй барилга бол үнэхээр сум болгонд байгаа гэдгийг хэлж байгаа, энэ би хэлж байгаа шүү. Энэ асуудал орон нутагтаа ингээд мананжаад юм уу бие биеийгээ ингээд хаацайлаад, Сангийн яам, Аудитын газар, Авлигатай тэмцэх газар нь мэдэж байгаа ч гэсэн энэ асуудал шийдэгдэхгүй байгаа.

Завхан аймагт ямар асуудал гарч байсан гэхээр хувиараа, хүслээрээ эхлээд баахан цэцэрлэг барьчихаад, улсын хөрөнгөөр тэр цэцэрлэгээ буцаагаад худалдуулаад ингээд авчихдаг ийм асуудал гарсан. Тэгэхээр энэ хэлэлцэгдэх гэж байгаа энэ хууль дээр энэ асуудал яаж тусах юм. Ийм асуудал дахин цаашаа гарахгүй гэх баталгаа байна уу? Эдгээр асуултуудад хариулт авъя.

**Г.Занданшатар:** Асуултад 82, Батзул хариулъя.

Баярсайхан гишүүний асуултад хариулъя. Төрийн худалдан авах үйлчилгээний газар Батзул. Эмийн чанарын асуудлаар бас өнгөрсөн 4 дэх өдрийн чуулганаар олон гишүүн асууж ярьсан. Тэгээд энэ эмийн чанар бас үнэхээр манай Монголд асуудал болсон уу гэвэл болсон. Тэгээд тендер шалгаруулалт дээр орж ирж байгаа эмийн чанарын асуудал дээр бид нар бас Эрүүл мэндийн яамтай тусгайлан Их Хурлын даргаас өгсөн чиглэлийн дагуу ажлын хэсэг бас ажиллаад, хуулийн төсөлд хэд хэдэн заалтыг оруулсан. Цаашидаа эмийн тендер шалгаруулалтыг үнэлгээг нь чанар болон үнэлгээний хосолмолоор, тэгээд чанарыг нь голчлох байдлаар тендерийн үнэлгээ буюу санал болгож байгаа эмүүдийг чанараар нь эрэмбэлэх ийм зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгасан.

Нөгөө талаас энэ эмийн чанарыг сайжруулах хүрээнд эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь олон улсын чанарын шаардлага хангасан гадаадын үйлдвэрлэгчээс эмийг нэгдсэн журмаар худалдан авах энэ зохицуулалтыг нь оруулж өгсөн байгаа. Хуулийн төслийн 36.1.2-т энэ зохицуулалтыг нь тусгайлан заасан.

Мөн нэмэлтээр анхны хэлэлцүүлэгт буцаасантай холбогдуулаад 36.4 дэх хэсэгт энэ эмийн худалдан авах ажиллагааг хэрхэн зохион байгуулах

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

журмыг нь тусгайлан Засгийн газар батлахаар заасан байгаа.

Тэгээд үүнээс гадна тэр барилгын чанартай холбоотой асуудлаар ажлын хэсэг Барилгын яаман дээр бас уулзсан. Барилга, хот байгуулалтын сайд болон Барилгын яамны холбогдох албан тушаалтнууд Барилгын хуульд бас нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар ажлын хэсэг гаргасан. Энэ чанартай холбоотой барилгад тавигдах стандартыг нэмэгдүүлэх асуудлаар хуулийн төсөл боловсруулаад явж байгаа. Тэгээд энэ дээрээ бид нар явцын хяналт болон гэрээний хэрэгжилтийг нь хуулийн төсөлд ил тод мэдээлэх, тэгээд энэ чанарын шаардлага хангаагүй барилга, барилгын ажил гүйцэтгэсэн ААН-ийг нь дахиж тендерт шалгаруулахгүй байх, тэгээд энэ гүйцэтгэлийнх нь чанар болон гүйцэтгэлийн явцыг нь дараагийн тендерийн үнэлгээнд нь харгалзаж үздэг байхаар хуулийн төсөлд тусгасан. Тэгэхээр өмнөх ажлуудаа ингээд чанаргүй хийгээд л яваад байдаг тэгээд тэрийг нь хүлээж аваад байдаг асуудал нь болохоор тодорхой хэмжээнд шийдэгдэнэ гэж үзэж байг.

Нөгөө талдаа энэ чанаргүй барилга хүлээж авч байгаа асуудал нь болохоор яг тендерийн хуулийн харилцаанаас гарчхаад байгаа юм. Барилгын хуулиараа явцын хяналтыг үздэг. Тэгээд тэр хүрээндээ болохоор тодорхой норм, журам, дүрмүүд нь бүгдээрээ Монгол Улсад байгаа, түүнийгээ баримтлах ёстой юм байна гэдэг дээр ажлын хэсэг уулзаад, нэгдсэн байр сууринд хүрсэн байгаа.

Цаашидаа энэ барилгын ажил чанаргүй гүйцэтгэсэн ААН-үүд дээр нь нөгөө хар жагсаалтын асуудлаа ярина. Түрүүний миний хэлсэн нэгдсэн бүртгэлд бүртгэгдсэн бол дахиж тендер өгдөггүй байх. Энэ асуудлыг нь хуулийн төсөлд нэг мөр тусгасан байгаа. Тэгээд нөгөө үнээ нэмэгдүүлдэг асуудлыг нь болохоор хуулийн төсөлд бас тодорхой зааж өгөөд

анхны гэрээний үнэд нь гүйцэтгэдэг байх, хэрвээ гүйцэтгэж чадахгүй бол хариуцлага тооцдог байх энэ зохицуулалтыг нь оруулж өгсөн байгаа.

Нөгөө талаас бас 2023 онд Их Хурлаас шийдвэр гаргаад шинэ төсөл арга хэмжээг 23 онд эхлүүлэхгүй байх, одоо эхлүүлсэн байгаа ажлаа бүрэн дуусгах хүрээнд шинэ төсөл арга хэмжээ эхлээгүй явж байгаа. Тэгэхээр энэ оноос эхлээд энэ дутуу гүйцэтгэдэг, барилгын үнээ нэмэгдүүлдэг асуудлууд цэгцрээд явна гэж үзэж байгаа. Хариулж дууслаа. Баярлалаа.

**Г.Занданшатар:** Балжиннямын Баярсайхан гишүүн тодруулж асууя.

**Б.Баярсайхан:** Ингээд нэг сайхан хууль гаргаад яг хариуцлага ярих болохоор нэг нь барилгын хууль руу явчихдаг. Тендерийн хуульдаа багтаагүй гэдэг ийм зүйлийг бас яримааргүй байна. Тэгээд энэ хууль хэлэлцэж явах хугацаанд үүнийгээ сайжруулаад хариуцлагын тогтолцоог сайжруулмаар байна. Жишээлбэл, Монгол Улсад чанаргүй ийм юм оруулж ирж байгаа, энэ тендерийг гардан гүйцэтгэж байгаа, тендерийн хороонд ажиллаж байгаа төрийн албан хаагч нарт ямар хариуцлага тооцох юм бэ? Хувийнхантай ингээд хар жагсаалтад оруулаад байх юм байна.

Энэ чанаргүй барилга, чанаргүй барилга барьж байгааг нь мэдсээр байж удаа дараа нэг компаниудыг дэмжээд яваад байгаа, энэ өөрөөр хэлбэл энэ төрийн албан хаагчдад худалдан авах ажлыг зохион байгуулж байгаа төрийн албан хаагчдад та нар ямар хариуцлага хүлээлгэх юм бэ. Энэ нь энэ хуульдаа байгаа юм уу, хариуцлагын тогтолцоо хамгийн гол нь.

**Г.Занданшатар:** Тэмүүлэн гишүүн хариулах уу. Батзул.

**Ц.Батзул:** Баярсайхан гишүүний асуултад хариулъя. Хариуцлагын

2023 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН 03-НЫ ӨДӨР, ЛХАГВА ГАРАГ

асуудлаар бид хэд хэдэн зохицуулалтыг оруулсан. Хуулийн нөгөө хувийн хэвшилээс гадна төрийн албан хаагчдад бол хуулийн төслийн 61 дүгээр зүйл дээр хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой зохицуулалтыг нь оруулсан.

1 дүгээрт гэмт, хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны хуулиар мөн Хөдөлмөрийн хуулиар оруулж байгаа. Өмнөх хууль одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль дээр Хөдөлмөрийн хууль ороогүй байсан учраас Хөдөлмөрийн хуулиар хариуцлага тооцох тогтолцоо байхгүй.

Нөгөө талдаа энэ хуулийн үйлчлэлийн хүрээнд төрийн болон орон нутгийн өмчит болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд нь захиалагчийн эрх үүргийг хэрэгжүүлээд бас хууль тогтоомжийн зөрчсөн үйлдэлд нь бас сахилгын болон Төрийн албаны хуулийн хариуцлага очихгүй байсныг нь эргээж хараад Хөдөлмөрийн хуулийн хариуцлагын заалтуудыг нь оруулж ирсэн.

Нөгөө талдаа энэ Авлигын тухай хууль болон ... /минут дуусав/

**Г.Занданишатар:** Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа.

Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал, хураалт явуулна. Зарчмын зөрөөтэй 39 санал байгаа.

Ингээд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн төслийн талаарх Төсвийн байнгын хорооны гаргасан зарчмын зөрөөтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулна.

1.Төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.3.6 дахь заалтын “сурталчлах” гэснийг “сурталчлахтай холбоотойгоор гадаад улсаас бараа, үйлчилгээ авах” гэж

өөрчлөх. Санал гаргасан Улсын Их Хурлын гишүүн Цэндийн Сандаг-Очир, Жигжидийн Батжаргал, Жамбын Батсуурь, Цэрэнпилийн Даваасүрэн, Бөхчулууны Пүрэвдорж. Цаашид Ажлын хэсэг гэнэ. Санал хураалт.

53.8 хувийн саналаар.

Ажлын цаг дууссан байгаа учраас сунгаж хуралдах уу? Маргааш өглөө үргэлжлүүлэх үү? Өглөө болъё.

Өнөөдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэх асуудал дууссан тул хуралдаан өндөрлөснийг мэдэгдье.

**Дууны бичлэгээс буулгасан:**  
**ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ**  
**ХӨТЛӨХ АЛБАНЫ ШИНЖЭЭЧ**  
**П.ОЮУНГЭРЭЛ**